

MEDIACJA

Poradnik

Suwałki 2021

Spis treści

I.	Wprowadzenie	3
II.	Mediacja	4
1.	Mediacja w sprawach cywilnych	4
2.	Mediacja w sprawach karnych i wykroczeniowych.....	9
3.	Mediacja w sprawach nieletnich	14
III.	Arbitraż (sądownictwo polubowne)	17

I. WPROWADZENIE

Mediacja (*lat. mediare* – być w środku) jest metodą rozwiązywania sporów, w której neutralna i bezstronna osoba trzecia (mediator) pomaga stronom konfliktu wypracować własne, wspólnie akceptowane rozwiązanie, które następnie jest spisywane w formie ugody. Mediacja w prawie karnym wpisuje się w filozofię sprawiedliwości naprawczej, której celem nie jest ukaranie sprawcy, ale naprawienie wyrządzonej szkody.

Istniejące spory między ludźmi, nie zawsze muszą być rozwiązywane z koniecznością zaangażowania sądu. W takich sytuacjach można rozważyć skorzystanie z alternatywnych sposobów rozwiązania sporów. Pod pojęciem alternatywnych metod rozwiązywania sporów (ADR – Alternative Dispute Resolution) rozumie się wszelkie możliwości postępowania w sporze. Głównym ich założeniem jest pozasądowe rozwiązywanie konfliktów. Metody te cieszą się dużym zainteresowaniem, zarówno z uwagi na elastyczność swoich zasad, jak i swobodę stron w zakresie kształtowania procedury postępowania. Mogą one stać się zatem skutecznym instrumentem ochrony prawnej interesów jednostek.

Taką możliwość daje polski ustawodawca, który wprowadził przepisy prawne dające podstawę do pojednawczego działania poza sądem i pełną akceptację wyników takich postępowań przez Państwo. W Polsce wśród metod rozwiązywania sporów najbardziej charakterystycznymi instytucjami o cechach wspomnianego powyżej ADR są arbitraż oraz mediacja.

Idea mediacji, jako alternatywnej metody rozwiązywania konfliktów i sporów, po raz pierwszy pojawiła się w prawie polskim w ustawie z 1991 r. o rozwiązywaniu sporów zbiorowych, następnie w regulacjach kodeksów karnych w 1997r., ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich w 2001 r., w postępowaniu przed sądami administracyjnymi w 2004 r., zaś od 10 grudnia 2005 r. instytucja mediacji zaistniała w sprawach cywilnych.

II. MEDIACJA

Mediacja jest jedną z metod alternatywnego rozwiązywania konfliktów i sporów, powstałych przede wszystkim między osobami fizycznymi w wyniku zdarzeń o charakterze cywilnym, gospodarczym, ze stosunku pracy, rodzinnym, na skutek popełnionego przestępstwa lub czynu karalnego. To sposób rozwiązywania konfliktu, w którym biorą udział skłócone strony i mediator.

Według prawa polskiego mediację można stosować we wszystkich spornych sprawach prowadzonych w procedurze cywilnej i karnej oraz wobec nieletnich sprawców czynów karalnych. Potrzebna jest do tego inicjatywa i zgoda stron konfliktu, a przede wszystkim wiedza o tej instytucji i korzyściach wynikających z jej zastosowania.

Mediacja pozwala na znaczne skrócenie czasu trwania postępowania sądowego, istotne obniżenie kosztów tego postępowania oraz osiągnięcie satysfakcji z akceptowalnego porozumienia, wypracowanego przez obie strony konfliktu, podczas nieskrępowanej procedurą sądową rozmowy przy udziale tylko neutralnego i bezstronnego mediatora.

Neutralność mediatora odróżnia mediację od innych sposobów rozwiązywania konfliktów. Mediator nie ma interesu w tym, by zapisy ugody brzmiały tak czy inaczej, raczej zadaje pytania, niż daje odpowiedzi. Dzięki temu strony identyfikują się z zapisami ugody i chętniej je realizują. Zasadniczą istotą mediacji jest znalezienie satysfakcjonującego dla stron rozwiązania z udziałem mediatora, który nie posiada kompetencji władczych i nie rozstrzyga sporu. Mediator powinien jedynie ułatwiać stronom osiągnięcie porozumienia, pomóc im doprowadzić do zawarcia ugody. Celem mediacji jest więc wypracowanie rozwiązania, które może zostać zaakceptowane przez strony.

1. Mediacja w sprawach cywilnych

Co to jest mediacja?

Mediacja jest sposobem rozwiązywania konfliktu, w którym biorą udział skłócone strony i mediator. Jest dobrowolną, poufną metodą rozwiązywania sporu, w której strony konfliktu lub sporu, z pomocą bezstronnego i neutralnego mediatora, samodzielnie dochodzą do porozumienia. Zastosowanie mediacji jest możliwe we wszystkich sprawach, w których prawo dopuszcza zawarcie ugody. Mediacja przerywa bieg przedawnienia.

Jakie są podstawowe zasady mediacji?

- ✓ dobrowolność (na mediację muszą zgodzić się wszystkie strony biorące w niej udział),
- ✓ autonomia stron (strony same decydują o sposobie rozwiązania sporu),
- ✓ poufność postępowania (Mediator jest zobowiązany do zachowania w tajemnicy faktów, o których dowiedział się w związku z prowadzeniem mediacji (o ile strony nie zwolnią go z tego obowiązku). Nie może być również świadkiem co do faktów, o których dowiedział się w związku z prowadzeniem mediacji (chyba, że strony zwolnią go z tego obowiązku).
- ✓ akceptowalność zasad mediacji (strony powinny zaakceptować osobę mediatora oraz zasady i reguły mediacji),
- ✓ bezstronność mediatora (mediator nie może opowiadać się po żadnej ze stron i w równym stopniu powinien angażować się w pomoc dla każdej z nich),
- ✓ neutralność pracy mediatora (mediator szuka rozwiązania sporu, które będzie do zaakceptowania przez każdą ze stron, umożliwiając im przy jego wsparciu samodzielne wypracowanie propozycji),
- ✓ szybkość postępowania.

Mediacja a dobrowolność

- ✓ Jak wskazano, główną cechą charakterystyczną mediacji jest to, że jest ona dobrowolna i może odbywać się na podstawie umowy o mediację lub postanowienia sądu kierującego strony do mediacji. Zgodnie z art. 183⁸§1 k.p.c. sąd może skierować strony do mediacji na każdym etapie postępowania. Skierowanie stron do mediacji może nastąpić zarówno z inicjatywy sądu, jak i na wniosek strony.
- ✓ Warto mieć na uwadze, iż skierowanie sprawy do mediacji może być korzystne zarówno dla powoda, np. ze względu na to, iż w przypadku zawarcia ugody przed mediatorem, jeszcze przed rozpoczęciem rozprawy, sąd zwróci stronie powodowej 100% opłaty od pozwu, natomiast zawarcie ugody przed mediatorem na którymkolwiek etapie procesu już po rozpoczęciu pierwszej rozprawy będzie skutkowało zwrotem 3/4 opłaty od pozwu. Mediacja wywiera również pozytywne skutki dla pozwanego, który może liczyć na zawarcie korzystnej ugody lub dążyć do nieobciążenia go kosztami procesu.
- ✓ Należy podkreślić, iż zgodnie z art. 187§1 pkt 3 k.p.c., pozew kierowany do sądu musi być poprzedzony podjęciem próby mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązania sporu. Brak powyższej informacji w pozwie o podjętej próbie mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązania sporu oraz brak wyjaśnienia przyczyn niepodjęcia próby mediacji, skutkuje wezwaniem sądu do uzupełnienia braków formalnych wniesionego pozwu. Ma to służyć uświadomieniu stronom sporu, iż każde wniesienie powództwa powinno być poprzedzone oceną czy dany spór może zostać zakończony polubownie.

Kto może być mediatorem?

- ✓ W sprawach cywilnych mediatorem jest osoba fizyczna (stały mediator) wpisana na listę stałych mediatorów prowadzoną przez prezesa sądu okręgowego, spełniająca ustawowe wymogi pełnej zdolności prawnej, korzystająca w pełni z praw publicznych, przeszkolona w zakresie prowadzenia mediacji i nie karana. W sytuacji gdy sąd kieruje strony do mediacji w sprawach rodzinnych i opiekuńczych, mediator powinien posiadać ponadto odpowiednie kwalifikacje w tym obszarze.
- ✓ Organizacje pozarządowe oraz uczelnie mogą prowadzić swoje listy mediatorów i tworzyć ośrodki mediacyjne, przekazując informacje w tym zakresie prezesowi sądu okręgowego. Listy stałych mediatorów oraz mediatorów zgłoszonych przez organizacje pozarządowe i uczelnie prowadzone są przez prezesów sądów okręgowych. Listy mediatorów dostępne są na stronie internetowej tych sądów oraz biurach obsługi interesantów we wszystkich sądach.

W jakich sprawach można prowadzić mediację?

- ✓ Mediację można prowadzić w sprawach, w których dopuszczalne jest zawarcie ugody. Mediację prowadzi się przed wszczęciem postępowania, a za zgodą stron także podczas trwania sprawy. Jeżeli strony zawarły umowę o mediację, wówczas nieusprawiedliwiona odmowa wzięcia w niej udziału może spowodować obciążenie strony kosztami postępowania.
- ✓ W przypadku braku umowy o mediację, sąd do zamknięcia pierwszego posiedzenia wyznaczonego na rozprawę może skierować strony do mediacji. Po zamknięciu tego posiedzenia sąd może skierować strony do mediacji tylko na ich zgodny wniosek. Ponadto może mieć to miejsce tylko raz w toku postępowania.

Na jakiej podstawie prowadzi się mediację?

- ✓ Podstawą skierowania sprawy do mediacji do tego może być zarówno umowa stron (w tym przez wyrażenie przez stronę zgody na mediację, gdy druga strona złożyła wniosek o jej wszczęcie), jak i postanowienie sądu.
1. Mediacja na podstawie umowy o mediację (tzw. mediacja umowna lub pozasądowa):
 - ✓ zawierają ją strony sporu, które wybierają mediatora i formułują ugodę
 - ✓ ugodę strony mogą złożyć w sądzie bez konieczności wniesienia pozwu i bez opłaty od wniosku, w celu zatwierdzenia ugody, nadania jej klauzuli wykonalności;
 - ✓ koszty mediacji ponoszą strony zgodnie z umową zawartą z mediatorem (mediator otrzymuje wynagrodzenie i zwrot wydatków związanych z prowadzonymi przez siebie działaniami).
 2. Mediacja na podstawie postanowienia sądu kierującego strony do mediacji:
 - ✓ Od 1 stycznia 2016 r. wprowadzony został obowiązek podawania w składanym pozwie informacji, czy strony podjęły próbę mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązania sporu przed skierowaniem sprawy do sądu.

- ✓ Sąd może skierować strony do mediacji na każdym etapie sprawy oraz więcej niż raz w toku postępowania – do uprawomocnienia się orzeczenia, gdy będzie to sprzyjało ugodowemu załatwieniu sprawy.
- ✓ Sędzia może wezwać strony do udziału w spotkaniu informacyjnym lub na posiedzenie niejawnie w celu poinformowania o mediacji, zachęcenia do polubownego – ugodowego załatwienia sprawy. Jeżeli wezwana strona bez uzasadnienia nie stawi się, sąd może obciążyć ją kosztami stawiennictwa poniesionymi przez stronę przeciwną.
- ✓ Mediacja może być prowadzona w każdej sprawie (cywilnej, gospodarczej, rodzinnej, ze stosunku pracy), również w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu upominawczym i nakazowym, jeżeli doszło do skutecznego wniesienia zarzutów.
- ✓ Strony mają prawo wyboru mediatora, jeśli tego nie uczynią, sąd wyznaczy mediatora i przekazuje mediatorowi dane kontaktowe stron i ich pełnomocników (w tym numery telefonów, adresy poczty elektronicznej), wyznacza czas trwania mediacji (do 3 miesięcy). Na zgodny wniosek stron lub z innych ważnych powodów termin na przeprowadzenie mediacji może zostać przedłużony, jeżeli będzie to sprzyjać ugodowemu załatwieniu sprawy. Czasu trwania mediacji nie wlicza się do czasu trwania postępowania sądowego. Jeżeli w trakcie trwania wyznaczonego terminu jedna ze stron oświadczy, iż nie wyraża zgody na mediację, wówczas przewodniczący wyznacza rozprawę.

Jak przebiega mediacja?

- ✓ Mediator organizuje spotkanie (może się odbywać na kilku terminach), ustalając z każdą stroną sposób przeprowadzenia spotkania, zmiierzając do polubownego rozwiązania sporu, w tym poprzez wspieranie stron w formułowaniu przez nie propozycji ugodowych; mediator może wskazać sposoby rozwiązania sporu – na zgodny wniosek stron, przy czym nie są one wiążące dla stron. Decyzja, co do wyboru sposobu rozwiązania sporu oraz co do zawarcia ugody o określonej treści należy wyłącznie do stron.
- ✓ Z przebiegu mediacji mediator sporządza i podpisuje protokół, zamieszczając w nim dane o miejscu i czasie prowadzenia mediacji, imię, nazwisko (nazwę) i adresy stron, dane mediatora oraz wynik mediacji. Jeśli strony zawarły przed mediatorem ugodę, to jej treść umieszcza się w protokole lub załącza do niego. Ugodę podpisują strony, wyrażając tym samym zgodę na wystąpienie do sądu o jej zatwierdzenie. Każda strona otrzymuje od mediatora odpis protokołu. Mediator przekazuje protokół do sądu rozpoznającego sprawę.
- ✓ Sąd zatwierdza ugodę i nadaje klauzulę wykonalności (jeśli ugoda podlega wykonaniu w drodze egzekucji) w całości lub w części. Sąd odmawia nadania klauzuli wykonalności albo zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem, w całości lub w części, jeżeli ugoda jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa, a także gdy jest niezrozumiała lub zawiera sprzeczności. **Ugoda**

zawarta przed mediatorem ma po jej zatwierdzeniu przez sąd moc prawną ugody zawartej przed sądem i jest tytułem wykonawczym.

- ✓ Zaliczenie kosztów mediacji do kosztów sądowych umożliwia zwolnienie osób niezamożnych od kosztów mediacji przez sąd.

Jakie są korzyści dla stron z zawarcia ugody mediacyjnej:

- ✓ zwrot z urzędu całej 100% uiszczonej opłaty od pozwu oraz zarzutów od nakazu zapłaty, jeśli mediacja zakończyła się zawarciem ugody przed rozpoczęciem rozprawy przed sądem pierwszej instancji,
- ✓ zwrot z urzędu trzech czwartych 75% uiszczonej opłaty – jeśli zawarto ugodę przed mediatorem po rozpoczęciu rozprawy,
- ✓ szybkie zakończenie postępowania sądowego i uzyskanie satysfakcjonującego rozwiązania sporu, co prowadzi do ustalonego przez strony wykonania ugody,
- ✓ pozwala na utrzymanie dobrych relacji osobistych, zawodowych, gospodarczych i dalszej współpracy stron.

Jakie są podstawy prawne dotyczące mediacji w sprawach cywilnych?

- ✓ Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.) – art. 10, 103§ 2, 109§2, 183¹-183¹⁵.
- ✓ Ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 133, ze zm.) – art. 157a – 157e.
- ✓ Ustawa z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2014 r., poz. 1025 ze zm.) – art. 5 ust. 1 pkt 10, 23 pkt 3, 24 ust.1 pkt 4, 79 ust.1, 93,95.
- ✓ Ustawa z 10 września 2015r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wspieraniem polubownych metod rozwiązywania sporów (Dz. U. z 2015 r., poz. 1595).
- ✓ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 20 stycznia 2016 r. w sprawie prowadzenia listy stałych mediatorów (Dz. U. z 2016 r. poz. 122).
- ✓ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 20 czerwca 2016r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym (Dz. U. z 2016 r. , poz. 921).

2. Mediacja w sprawach karnych i wykroczeniowych

Czym jest mediacja?

Mediacja to sposób dobrowolnego rozwiązywania problemów, powstałych w wyniku przestępstwa, na drodze porozumiewania się pokrzywdzonego i podejrzanego lub oskarżonego, z udziałem mediatora.

Mediacja stanowi próbę rozwiązania konfliktu pomiędzy stronami w sposób ugodowy na drodze negocjacji prowadzonych przy udziale neutralnej instytucji lub osoby. Pozwala pokrzywdzonemu i sprawcy ułożyć wzajemne relacje, co jest pożądane z punktu widzenia ich dalszego funkcjonowania w społeczeństwie.

Mediacja w postępowaniu karnym prowadzona jest w sprawach karnych oraz nieletnich, którzy są sprawcami czynów karalnych.

Mediacja a idea sprawiedliwości naprawczej

Mediacja w sprawach karnych wywodzi się z idei sprawiedliwości naprawczej, która w centrum swego zainteresowania stawia osobę pokrzywdzoną, czyli ofiarę działań sprawcy. W przypadku sprawiedliwości karnej (retrybucyjnej) nastawienie jest na wymierzenie kary za określony czyn, a w centrum zainteresowania jest sprawca i to na jego osobie koncentruje się postępowanie sądowe. W sprawiedliwości karnej punktem zainteresowania jest głównie przestępstwo i przestępca, nie ma tu wiele miejsca dla pokrzywdzonego. Łamanie prawa wyrównuje się poprzez ukaranie sprawcy. Zadośćuczynienie dla pokrzywdzonego jak i jego oczekiwania i potrzeby w ogóle nie są brane pod uwagę, nie ma na nie miejsca w procesie karnym.

W przypadku sprawiedliwości naprawczej zależy na dążeniu do poprawienia wzajemnych relacji pomiędzy członkami lokalnej społeczności, grupy, rodziny a także pojednanie, przebaczenie oraz zmiana zachowań szkodliwych dla danej społeczności. Głównym celem jest naprawienie wyrządzonej szkody lub krzywdy pokrzywdzonego.

Mediacja na linii ofiara – sprawca, jako forma sprawiedliwości naprawczej, powstała z potrzeby zadośćuczynienia pokrzywdzonemu za wyrządzoną szkodę i doznaną krzywdę. Złamanie prawa wyrównuje się poprzez naprawienie szkody. W trakcie mediacji zwraca się szczególną uwagę na zrozumienie przez sprawcę krzywdy jaką wyrządził osobie pokrzywdzonej oraz na wzięcie przez sprawcę odpowiedzialności za naprawienie szkody i zadośćuczynienie.

Mediacja służy doprowadzeniu do ugodowego, satysfakcjonującego obie strony rozwiązania każdego konfliktu karnego na drodze dobrowolnych negocjacji prowadzonych przy udziale trzeciej osoby, neutralnej i bezstronnej wobec stron i ich konfliktu, czyli

mediatora, który wspiera przebieg negocjacji, łagodzi napięcia i pomaga - nie narzucając żadnego rozwiązania – w wypracowaniu porozumienia.

Jakie korzyści daje mediacja pokrzywdzonemu?

- ✓ Możliwość wpływu na rozwiązanie problemów wynikających z przestępstwa na zaproponowanych przez siebie warunkach.
- ✓ Okazję do wyrażenia emocji, wypowiedzenia się na temat skutków przestępstwa oraz oczekiwań wobec podejrzanego lub oskarżonego.
- ✓ Szansę na szybsze uzyskanie naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę i przeprosin.
- ✓ Sprawa jest załatwiana szybciej, bez prowadzenia postępowania dowodowego (przesłuchania świadków, zasięgania opinii biegłych), co nie naraża pokrzywdzonego na powtórne przeżywanie zdarzenia (tzw. wtórną wiktyimizację).

Jakie korzyści daje mediacja podejrzanemu lub oskarżonemu?

- ✓ Możliwość porozumienia się z pokrzywdzonym co do sposobu i terminu naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę oraz przeproszenia.
- ✓ Szybsze zakończenie postępowania karnego, a w konsekwencji szybsze zatarcie skazania.
- ✓ Zmniejszenie kosztów postępowania karnego.
- ✓ Szansę na łagodniejsze potraktowanie przez sąd.
- ✓ Sprawca (oskarżony) zyskuje przy pozytywnym zakończeniu mediacji (zawarciu ugody) łagodniejsze potraktowanie w zakresie możliwości zastosowania wobec niego w miejsce kary surowszej - warunkowego umorzenia postępowania, warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, czy też kary w dolnym progu zagrożenia.

Jak sprawa trafia do mediacji?

- ✓ Inicjatywa skierowania sprawy karnej, wykroczeniowej do mediacji należy do: stron, organu Policji, prokuratury, sądu, a w przypadku skazanych na bezwzględną karę pozbawiania wolności – do administracji zakładu karnego, kuratora, skazanego, pokrzywdzonego.
- ✓ Sprawa może zostać skierowana do mediacji na etapie postępowania prowadzonego przez policję lub prokuratora oraz po wniesieniu sprawy do sądu.
- ✓ Do postępowania mediacyjnego kierują, wydając odpowiednie postanowienie: Policja i Prokurator – na etapie postępowania przygotowawczego; sąd – w toku całego postępowania sądowego, a w sprawach z oskarżenia prywatnego - zamiast posiedzenia pojednawczego; sąd penitencyjny (lub Dyrektor Zakładu Karnego) – na każdym etapie odbywania bezwzględnej kary pozbawienia wolności; sąd wykonujący prawomocnie orzeczone kary lub środki karne - w toku postępowania wykonawczego.

- ✓ Skierowanie sprawy do mediacji jest możliwe za zgodą pokrzywdzonego i podejrzanego (oskarżonego).
- ✓ Skierowanie sprawy do mediacji jest możliwe za zgodą pokrzywdzonego i podejrzanego lub oskarżonego.
- ✓ Pokrzywdzony oraz podejrzany lub oskarżony mają prawo do złożenia wniosku o skierowanie sprawy do mediacji.

Kto prowadzi postępowanie mediacyjne?

- ✓ Postępowanie mediacyjne może być prowadzone przez zawodowego mediatora z instytucji zajmującej się mediacją lub osoby godnej zaufania.
- ✓ Postępowanie mediacyjne prowadzi uprawniona instytucja lub mediator, wskazany przez sąd z „Wykazu instytucji i osób uprawnionych do przeprowadzania postępowania mediacyjnego w sprawach karnych i wykroczeniowych” prowadzonego w każdym sądzie okręgowym (wykaz dostępny na stronach internetowych tych sądów lub w Biurze Obsługi Interesanta w każdym sądzie).

Jak długo może trwać mediacja?

Postępowanie mediacyjne nie powinno trwać dłużej niż miesiąc, a jego okresu nie wlicza się do czasu trwania postępowania przygotowawczego.

Jak przebiega mediacja?

- ✓ Mediacja odbywa się bez udziału prokuratora, policjanta, sędziego.
- ✓ Po otrzymaniu postanowienia o skierowaniu sprawy do mediacji, mediator kontaktuje się z podejrzanym lub oskarżonym oraz pokrzywdzonym i wyjaśnia im cele postępowania mediacyjnego, jak również informuje o przysługujących uprawnieniach.
- ✓ Jeżeli podejrzany lub oskarżony i pokrzywdzony decydują się na udział w mediacji, wybierają sposób jej prowadzenia w postaci bezpośredniej (spotkanie „twarzą w twarz”) albo pośredniej (bez osobistego kontaktu); wówczas mediator spotyka się z każdym z uczestników na osobności, przekazując stanowiska i oczekiwania co do warunków ugody.
- ✓ Mediacja jest prowadzona w sposób neutralny i poufny.

W jaki sposób może zakończyć się mediacja?

- ✓ Mediacja może zakończyć się zawarciem wspólnie wypracowanej ugody albo jej brakiem.
- ✓ Mediator jest zobowiązany do sporządzenia i przedstawienia policji, prokuratorowi lub sądowi sprawozdania z przebiegu i wyników postępowania mediacyjnego z dołączoną do niego ugodą, jeśli została zawarta.
- ✓ Sprawozdanie zawiera informacje o miejscach, liczbie i terminach spotkań, wskazanie osób biorących udział w postępowaniu, a także informację, czy została zawarta ugoda.

- ✓ Do sprawozdania załącza się ugode podpisaną przez oskarżonego, pokrzywdzonego i mediatora, jeżeli została zawarta.
- ✓ Treścią ugody może być np. przeproszenie pokrzywdzonego, uzgodnienia, co do naprawienia szkody, zadośćuczynienia krzywdzie.
- ✓ Ugoda mediacyjna zawarta w sprawie z oskarżenia publicznego jest dokumentem zawierającym zgodne deklaracje stron, co do sposobu zakończenia sprawy. Nie ma ona mocy prawnej, stąd też w sprawie takiej musi zostać wydany wyrok.
- ✓ Brak zawarcia ugody nie rodzi dla stron żadnych konsekwencji prawnych.

Jakie skutki wywołuje ugoda mediacyjna?

- ✓ Zawarta w wyniku mediacji ugoda w sprawie z oskarżenia publicznego nie kończy postępowania karnego.
- ✓ Prokurator podejmując decyzję o skierowaniu sprawy do sądu, jak również sąd wymierzając karę, powinni wziąć pod uwagę pozytywny wynik przeprowadzonej mediacji.
- ✓ Treść ugody mediacyjnej sąd bierze jednak pod uwagę przy rozstrzygnięciu sprawy karnej, co może skutkować dla sprawcy:
 - ✓ nadzwyczajnym złagodzeniem kary;
 - ✓ odstąpieniem od wymierzenia kary, a nawet od obligatoryjnego orzeczenia środka karnego we wszystkich wskazanych w ustawie przypadkach;
 - ✓ uwzględnieniem wniosku oskarżonego o dobrowolne poddanie się karze;
 - ✓ uznaniem faktu zawarcia ugody jako okoliczności łagodzącej przy wymiarze kary.
- ✓ W sprawach z oskarżenia prywatnego mediacja może być alternatywą obowiązkowego posiedzenia pojednawczego prowadzonego przez sąd.
- ✓ Sąd lub referendarz sądowy nadaje na żądanie osoby uprawnionej klauzulę wykonalności ugodzie zawartej w wyniku mediacji podlegającej wykonaniu w drodze egzekucji.
- ✓ W sprawach z oskarżenia prywatnego mediacja może być alternatywą obowiązkowego posiedzenia pojednawczego prowadzonego przez sąd. W razie pojednania się stron w drodze mediacji postępowanie w takim wypadku umarza się.

Jakie są koszty mediacji w sprawach karnych?

Postępowanie mediacyjne jest bezpłatne a koszty ponosi Skarb Państwa.

Podstawy prawne dotyczące mediacji w sprawach karnych i wykroczeniowych

- ✓ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 1997 nr 89 poz. 555 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553 ze zm.).
- ✓ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. 2001 Nr 106 poz. 1148 ze zm.).

- ✓ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. 1997 nr 90 poz. 557)
- ✓ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 716).
- ✓ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym (Dz. U. z 2013 r., poz. 663).

3. Mediacja w sprawach nieletnich

Czym jest mediacja w sprawach nieletnich?

Mediacja jest próbą doprowadzenia do ugodowego, satysfakcjonującego obie strony (pokrzywdzonego i nieletniego) konfliktu karnego na drodze dobrowolnych negocjacji prowadzonych przy udziale trzeciej osoby, neutralnej wobec stron i ich konfliktu czyli mediatora. Mediator przy zachowaniu poufności wspiera przebieg negocjacji, łagodzi powstające napięcia i pomaga w wypracowaniu porozumienia, nie narzucając stronom żadnego rozwiązania i nie reprezentując interesów żadnej strony.

Kto jest nieletnim?

Nieletnim jest: - osoba, która nie ukończyła lat 18 – w zakresie zapobiegania i zwalczania demoralizacji; - osoba, która dopuściła się czynu karalnego po ukończeniu lat 13, ale nie ukończyła lat 17.

Co to jest czyn karalny?

Rozumie się przez to czyn zabroniony przez ustawę jako:

- ✓ przestępstwo lub przestępstwo skarbowe,
- ✓ wykroczenie określone w art. 50a, art. 51, art. 69, art. 74, art. 76, art. 85, art. 87, art. 119, art. 122, art. 124, art. 133 lub art. 143 Kodeksu wykroczeń.

W jakich sprawach prowadzona jest mediacja?

Mediacja może dotyczyć wszystkich czynów zabronionych.

Jakie korzyści daje mediacja dla pokrzywdzonego?

- Możliwość porozumienia się co do sposobu i terminu naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę i wywiązania się z tego przed wyrokiem sądu.
- Szybsze zakończenie postępowania przed sądem, co chroni pokrzywdzonego przed ponownym przeżywaniem zdarzenia oraz zmniejsza koszty postępowania przed sądem, którymi sąd obciąża rodziców nieletniego.

Jakie korzyści daje mediacja nieletniemu?

- Możliwość świadomego przeproszenia pokrzywdzonego w wyniku wyrażenia emocji, wypowiedzenia się na temat skutków czynu, motywów zachowania nieletniego, oczekiwań pokrzywdzonego wobec nieletniego.

Jak sprawa trafia do mediacji?

Z inicjatywy lub za zgodą nieletniego i pokrzywdzonego sąd rodzinny może skierować sprawę do mediacji, w każdym stadium postępowania.

Kto prowadzi postępowanie mediacyjne?

Postępowanie mediacyjne prowadzi mediator, którym jest osoba godna zaufania, wpisana do „Wykazu instytucji i osób godnych zaufania, uprawnionych do przeprowadzania postępowania mediacyjnego”, prowadzonego przez prezesów sądów okręgowych (publikacja na stronie internetowej tych sądów lub biurze obsługi interesantów sądów rejonowych).

Jak długo może trwać mediacja?

- ✓ Postępowanie mediacyjne nie powinno trwać dłużej niż 6 tygodni.
- ✓ W wyjątkowych przypadkach, gdy istnieje duże prawdopodobieństwo zawarcia ugody, sąd może termin ten przedłużyć na czas określony, nie dłuższy niż 14 dni.

Jak przebiega mediacja?

- ✓ Po otrzymaniu postanowienia sądu o skierowaniu sprawy do mediacji, mediator kontaktuje się z nieletnim i jego rodzicami (opiekunem) i pokrzywdzonym (jeżeli jest on małoletnim to również z jego rodzicami lub opiekunem) i wyjaśnia im cele mediacji, informuje o uprawnieniach stron.
- ✓ Jeżeli nieletni i pokrzywdzony wyrażą zgodę na udział w mediacji, to wybierają sposób jej prowadzenia: w postaci bezpośredniej (spotkanie „twarzą w twarz”) albo - w postaci pośredniej (bez osobistego kontaktu), wtedy mediator spotyka się z uczestnikami na osobności, przekazując każdej stronie stanowiska i oczekiwania co do warunków ugody; w mediacji nie uczestniczą: sędziowie, policjant, prokurator.
- ✓ Każda ze stron na każdym etapie postępowania mediacyjnego może zrezygnować z udziału w mediacji, bez konsekwencji prawnych.
- ✓ Mediacja może zakończyć się zawarciem ugody wspólnie wypracowanej. Mediator przekazuje sądowi sprawozdanie z mediacji wraz z zawartą ugodą.

Jakie skutki wywołuje ugoda mediacyjna?

Ugoda mediacyjna nie kończy postępowania przed sądem, ale sąd rodzinny, orzekając w sprawie nieletniego bierze pod uwagę wyniki postępowania mediacyjnego (zawarcie ugody lub brak ugody), co może skutkować orzeczeniem na korzyść nieletniego, jeśli dojdzie do zawarcia ugody.

Jakie są koszty mediacji w sprawach nieletnich?

Mediacja jest bezpłatna a koszty ponosi Skarb Państwa.

Podstawy prawne dotyczące mediacji w sprawach nieletnich

- ✓ Ustawa z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. 1982 nr 35 poz. 228 ze zm.).
- ✓ Ustawa z 5 sierpnia 2015 r. o opiniodawczych zespołach sądowych specjalistów (Dz. U. 2015 poz. 1418 ze zm.).
- ✓ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18 maja 2001 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2001 r., nr 56, poz. 591 ze zm.);
- ✓ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 13 czerwca 2016 r. w sprawie wysokości i szczegółowych zasad ustalania kosztów postępowania w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2016 r., poz. 863).

IV. ARBITRAŻ (SĄDOWNICTWO POLUBOWNE)

Co to jest arbitraż?

- ✓ Arbitraż polega na prowadzeniu dyskusji i nakłanianiu stron do rozwiązania konfliktu przez osiągnięcie porozumienia. Bywa nazywany także sądem polubownym.
- ✓ Kompetencje do rozszędzenia sporu strony przekazują osobie lub osobom wybranym przez siebie.
- ✓ Zaletą sądownictwa polubownego jest szybkość postępowania, gdyż wybierani przez strony arbitrzy są bardziej elastyczni i mogą dopasować terminy do potrzeb stron, co znacznie usprawnia postępowanie.

Podstawy prawne dotyczące sądownictwa polubownego

Kwestie sądownictwa polubownego uregulowane są obecnie głównie w części piątej ustawy kodeks postępowania cywilnego w art. 1154 – 1217.

Jakie są cechy sądownictwa polubownego

- ✓ dobrowolność,
- ✓ szybkość postępowania – w sądzie polubownym załatwienie sprawy następuje niemal natychmiast,
- ✓ względnie niskie koszty – koszty postępowania arbitrażowego są określone w regulaminie danego sądu; strona jest w stanie precyzyjnie oszacować już na początku sporu łączny koszt postępowania. Koszty procesu w sądzie powszechnym mogą zaskoczyć strony (opłaty sądowe, pełnomocnicy procesowi, rzeczoznawcy, dojazdy na kolejne rozprawy, itd.),
- ✓ skuteczność – po nadaniu klauzuli wykonalności wyrok sądu polubownego podlega wykonaniu,
- ✓ mniejszy formalizm – postępowanie toczyć się może na warunkach określonych przez strony,
- ✓ poufność – postępowanie przed sądem polubownym nie jest jawne, zaś wszystkich uczestników postępowania obowiązuje zasada poufności.

W jakich sprawach prowadzony jest arbitraż?

- ✓ Poprzez arbitraż rozstrzygane mogą być spory o prawa majątkowe lub spory o prawa niemajątkowe, w których możliwe jest zawarcie ugody sądowej.
- ✓ W zakres ten nie wchodzi jednak sprawy o alimenty.
- ✓ W przypadków sporów z zakresu prawa pracy, zapis na sąd polubowny jest dopuszczalny tylko po powstaniu sporu i musi zostać zawarty na piśmie.

Kto prowadzi postępowanie arbitrażowe?

- ✓ Arbitraż może być zarówno arbitrażem instytucjonalnym (działającym stale sądem polubownym), jak i arbitrażem powoływanym ad hoc (w celu rozstrzygnięcia konkretnej sprawy).
- ✓ Stałymi sądami polubownymi działającymi w Polsce są m.in.: Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej, stałe polubowne sądy konsumenckie, Sąd Arbitrażowy przy Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych Lewiatan.

Jak przebiega arbitraż?

- ✓ Skierowanie sprawy pod rozstrzygnięcie sądu polubownego wymaga wskazania przedmiotu sporu (czego dotyczy) lub stosunku prawnego (np. umowy), z którego spór wyniknął, lub może wyniknąć.
- ✓ Strony zawierają w umowie arbitrażu lub klauzuli zamieszczonej w umowie regulującej stosunek gospodarczy je łączący zapis na sąd polubowny.
- ✓ Zapis na sąd polubowny może być dokonany zarówno na piśmie, jak i poprzez zamieszczenie go w wymienionych między stronami pismach lub oświadczeniach złożonych za pomocą środków porozumiewania się na odległość, które pozwalają utrwalić ich treść (np. telegram, telefaks, poczta elektroniczna).
- ✓ Warunkiem rozstrzygnięcia sprawy przez sąd polubowny jest zgoda stron wyrażona w formie zapisu na sąd polubowny lub klauzuli zawartej w umowie.
- ✓ Strony decydując o wyborze takiej formy rozstrzygnięcia konfliktu, same wskazują arbitra lub arbitrów, a także dokonują wszelkich ustaleń, dotyczących sposobu przeprowadzenia arbitrażu.
- ✓ W razie wniesienia do sądu powszechnego sprawy, której dotyczy zapis na sąd polubowny, sąd odrzuci pozew, bądź w przypadku, gdy sprawa rozpoznawana jest w postępowaniu nieprocesowym, wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego. Pozwany lub uczestnik postępowania nieprocesowego, musi jednak podnieść zarzut zapisu na sąd polubowny przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy (np. w odpowiedzi na pozew, sprzecznie od wyroku zaocznego). Jeżeli zarzut nie zostanie zgłoszony w odpowiednim czasie, to pomimo istnienia zapisu, sprawa zostanie rozpoznana przez sąd powszechny, a nie przez sąd polubowny. Wyjątkiem od tego jest nieważność lub bezskuteczność (w przypadku naruszenia zasady równości stron), niewykonalność albo utrata mocy zapisu, a także niewłaściwość sądu polubownego.

Jakie skutki wywołuje wyrok sądu polubownego?

- ✓ Wyrok sądu polubownego lub ugoda przed nim zawarta ma taką samą moc prawną jak wyrok sądu powszechnego lub ugoda przed nim zawarta. Warunkiem jest ich uznanie albo stwierdzenie ich wykonalności przez sąd.
- ✓ Przeciwko wyrokowi sądu polubownego można złożyć skargę o jego uchylenie, którą rozpatruje sąd powszechny.

Publikacja wydana przez Centrum Aktywności Społecznej PRYZMAT

ul. Noniewicza 91, 16 – 400 Suwałki

tel./fax 87 565 02 58

e-mail: pryzmat@pryzmat.org.pl

www.pryzmat.org.pl

